

Po volitvah

Volitve so za nami. Vodstva strank so pregledala izide in potegnili svoje zaključke. Čeprav smo samo lokalni list, nas ne zanimajo izidi volitev samo pri nas, pač pa tudi v nacionalnem merilu, saj je odvisno naše življenje in nadaljni razvoj od svobode in demokracije v državi in nam ne more biti vseeno, če demokratične stranke, ki so garancija za demokratične svoboščine, nazadujejo pri volitvah.

O teh zadnjih političnih volitvah lahko rečemo, da so demokratične stranke vzdružile pred ošabnim napadom desnice, da se niso uresničila velika pričakovanja, nade in nakane slednje, čeprav je razpolagala z ogromnimi gmotnimi sredstvi ter z velikanskim propagandnim aparatom.

Lahko pa bi bilo šlo bolje pri nas in po vsej državi.

Kot smo že predvidevali in pisali v zadnji številki našega lista, se ni na milijone emigrantov udeležilo te važne volilne tekme, ker jim je bilo to onemogočeno. Če bi bila prišla volit velika množica emigrantov, to se pravi naprednih delavcev, bi bili odločno odsodili politiko, ki jih je gnala po svetu. Posebno pri nas smo občutili odsotnost tisoče delavcev, izseljencev. Naj navedemo samo nekaj števil: v občino Dreka je prišlo volit samo 6 izseljencev od 350, ki jih je vpisanih v volilne sezname; v Sovodnjah 10 na 400, v Špjetru 300 na 1.800.

Ker smo že v naprej vedeli, da naših emigrantov ne bo, nas volitve niso presenetile in niti razočarale. S samimi silami, ki razpolagamo doma, smo zastavili pot desnici, katera je nazadovovala v mnogih občinah, pridobile pa so stranke demokratičnega loka, s katerimi so se sestala pred volitvami kulturna društva Beneške Slavenije. Na sestankih je bilo zastopano tudi naše uredništvo. Sestanki so se vršili med društvi in DC, PSI, PCI in PSIUP.

Društva so izdelala skupen dokument in vsako svojega o konkretnih zahtevah za rešitev gospodarskih, socialnih in narodnostnih problemov Beneške Slovenije. Kaj so obljubile stranke, ki so se razgovarjale z nami?

Predstavniki DC so rekli, da vzamejo na znanje predložene dokumente in da jih dostavijo odločilnim organom stranke ter izrazili željo, da bi se še srečali z društvi.

Predstavniki PSI so povedali, kaj so napravili do sedaj za zaščito Slovencev v Italiji, obrazložili osnutek zakona, ki ga je bil predložil v parlamentu poslanec Fortuna in obljubili, da bodo predložili ta osnutek zakona tudi v novem parlamentu.

Delegacija komunistov nam je povedala, da se stalno zavzemajo za rešitev manjšinskih problemov. Tokrat so vodili dvojezična zborovanja po naših dolinah. Tudi komunisti so govorili o osnutkih zakonov, ki sta jih predložila Sema in Škerk v senatu in poslanski zbornici. Na sestanku so izročili društvom novo izjavo o priznanju naših pravic. Prav tako nam je obljubila vso podporo in popolno razumevanje PSIUP. Preko svojih delegatov se je stranka obvezala, da bo spet predložen v senatu Albarelov zakon za zaščito Slovencev v Italiji. Tudi zadnje tri stranke, kakor DC, so izrazile željo, da bi se po volitvah spet sestale z društvi.

Mi upamo in verjame, da se bodo te stranke borile za rešitev naših problemov v duhu, ki je preveval na predvolilnih sestankih.

Zadovoljni smo, da je prišlo do razgovorov med strankami in našimi društvi. To je nekaj novega v naši zgodovini in s to novostjo bodo morali vsi računati tudi v bodočnosti. Enotni sestanki s strankami so nam dokazali, da se lahko združimo, v vsakem trenutku, čeprav se razlikujemo po vsebini, strukturi in celo po ideologiji, kadar je treba braniti naše skupne interese. Tudi stranke, ki so se razgovarjale z nami in nam obljubile svojo podporo, nima jo razlogov, da bi se kesale. Vse so napredovale, čeprav jih je strašila desnica, da bodo zgubile, ker so podprle tečaj slovenskega jezika v Špjetru.

Stališča naših ljudi in skupin do volitev

Kaj so zahtevali beneški Slovenci v skupnem dokumentu, ki so ga predložili pred volitvami posameznim strankam ustavnega loka

Čeprav so volitve že za nami in volilni rezultati tudi znani, so vendar še pred volitvami naše skupine in društva razložila strankam ustavnega loka svoja stališča do volitev in tudi zahteve naših volivcev. Zato na kratko in v skraćeni obliki ponatiskujemo naša stališča in zahteve, ki smo jih med volilno kampanjo razložili strankam ustavnega loka.

Na splošno lahko trdimo, da so za rešitve naših problemov potrebni izredni ukrepi. Zato čutimo predvsem potrebo po ustanovitvi skupnosti (Comunità), ki bi zajela vse vzhodne Predalpe, od Idrije do Bele. Zato pa je potrebno čimprej začeti z izvajanjem zakona o gorskih področjih. Kajti naši problemi so popolnoma drugačni od problemov v furlanski nižini.

Dalje ugotavljamo, da do slej še ni bilo politične volje, da bi se ti problemi sploh začeli reševati. Zato zahtevamo, da naj čim prej ustanovijo nova delovna mesta vse odgovorne ustanove, ker bi na ta način vsaj začasno zaustavili čedalje bolj naraščajoč odliv delovne sile. Kot kratkoročna rešitev pa se ponuja možnost, da že

krajevne, obstoječe zmogljivosti ustvarijo nova delovna mesta.

Prav tako ugotavljamo, da je indeks obiska kar zadeva osnovno in srednjo šolstvo pri nas odločno nižji kot na podobnih italijanskih gorskih področjih.

Ko ugotavljamo, da normalne pobude nimajo nikakršnega pozitivnega učinka na globoke in posebne težave naše cone, zahtevamo in upamo, da bo prišlo do učinkovitih ukrepov za končni začetek reševanja tega, danes že rakastega problema.

Ko znova poudarjamo težaven položaj šole, sodimo, da je nujno, mimo uradnega priznanja, razrešiti problem ohranitve naše etnične skupine. Menimo, da mora biti takšna rešitev v duhu ideje in črke italijanske republikanske ustave.

Zahteve skupine duhovnikov "DOM,"

Mi ne želimo prositi za naklonjenost ali koncesije strank, temveč želimo samo ponovno potrditev naravnih pravic, ki pripadajo našemu prebivalstvu kot resničnost etnične manjšine in prav glede tega zahtevamo jasna stališča strank.

Hočemo znova potrditi, da je zahteva teh naših pravic v duhu italijanske ustave in prismo, da stranke izvajajo ustavo glede pripoznavanja takšnih pravic (člena 3 in 6.).

Upamo, da bodo stranke pobudniki, da bi vsaj z eno tedensko uro uvedli pouk slovenščine v naše osnovne šole, v srednje šole pa uve-

dli poleg drugih jezikov tudi slovenski jezik.

Kar zadeva gospodarstvo, upamo, da bo prišlo do resnega napa, ki naj bi zajel emigracijo in «pendolarje» z ustanovitvijo delovnih mest. Prav tako upamo na posredovanje strank, da bi skrčili vojaške služnosti in z njimi vse zapreke, ki otežkočajo položaj.

In končno prosimo stranke, da bi posredovale, da bi ustanovili v Špjetru «muzej», kamor bi lahko zbrali vsa vredna književna in umetniška dela, ki jih že imamo na tem področju ali pa so v zvezi z njim.

Zahteve glasila "MATAJUR,"

Ni treba posebej poudarjati, da je naš list vseh 23 let svojega izhajanja z največjo odgovornostjo, zavzetostjo in resnostjo zastopal stališča naše nacionalne manjšine v vseh pogledih. Bil je vseskozi edini in resnični uradni glasnik naših kulturnih, človeških, ekonomskih in zgodovinskih interesov in takšen bo seveda ostal tudi v prihodnje.

Zato tudi to pot, kot že ves čas, terjamo od kandidatov strank «ustavnega loka», naj upoštevajo na eni strani vse žrtve in junaštvo naših ljudi med drugo svetovno vojno v borbi proti fašizmu in za svobodo ter tudi ves prispevek, ki so ga naši ljudje žrtvovali in darovali za italijansko republiko. Upravičeno torej terjamo učinkovito sodelovanje in zavzetost kandidatov, da bi se začele izpolnjevati vsaj

temeljne določbe republikanske ustave in da bi naša etnična manjšina lahko uživala v polnem vse dobrine, ki iz te ustave izhajajo.

Dalje zahteva Matajur od vseh kandidatov, ki jim bodo dali naši, beneškoslovenski volivci svoj glas, zares tesno in plodno sodelovanje tako, da bi prišli vsi problemi naše manjšine v ospredje in bili tudi rešeni na najboljši način. Res je, da nam je želja nekaj že dala, vendar pričakujemo, da bo dala še mnogo več, saj ima za to vse možnosti od ekonomskih do zakonskih.

Vendar pa menimo, in za to se bo Matajur zavzemal še naprej, da se bodo morali izvoljeni kandidati na našem področju z našimi glasovi prav tako še bolj zavzeti za globalno zaščito naše etnične skupine, kar bi bilo edino pravilno in v duhu de-

mokratske italijanske republikanske ustave.

Tudi Matajur se pridružuje zahtevam, da naj se takoj vpelje pouk slovenščine oziroma materinščine v šole vseh stopenj, dalje terjamo industrializacijo na različnih področjih, da bi tako zavrli tragičen pojav izseljenstva. Z najrazličnejšimi fondi je treba obilno pod-

preti ekonomski razvoj, pospeševati turizem na našem področju (hoteli, ceste, varstvo in vrednotenje umetniških zakladov) in kočno skrbeti za pogozdovanje, okrepitev živinoreje ter znova obnoviti obrtništvo na našem področju. Vsi ti ukrepi bi seveda lahko veliko prispevali k obnovi in razvoju naših dolin in gora.

Zahteve združenja slovenskih izseljencev

Zahtevamo od kandidatov ustavnega loka naslednje:

- ukinitve vojaških služnosti;
- gospodarski in turistični razvoj furlanske Slavije;
- zaščito slovenske etnične manjšine in
- industrijski razvoj Nadiških dolin.

da je odšlo največ naših ljudi v najlepših, najbolj delovnih letih, kar pomeni, da je odšla naša mladina, narod brez mladine pa se ne more razvijati in nima svoje prihodnosti.

In kaj lahko store stranke v tem smislu?

Predvsem opozarjamo na novi zakon o gorskem področju, ki ga je odobrila parlament decembra lani. Na njegovih podlagi je treba takoj ustanoviti Skupnost dolin, skupnost, ki mora biti drugačna od drugih gorskih, predvsem zaradi prisotnosti naše strnjene etnične jezikovne skupnosti, ki pa je ne smemo samo zaščititi, temveč ji tudi nuditi sredstva za svoboden in miren razvoj. Predvsem pa zahtevamo, da naj omenjena skupnost ohrani in znova potrdi etnično-jezikovne, kulturne, folklorne in toponomastične značilnosti naših dolin.

Odbor za preporec Nadiških dolin

Odbor se sicer ukvarja s študijem problemov našega področja, zlasti z zgodovinskega stališča in stališč asimilacijskih pritiskov in stremeljenj, a vseeno terja od političnih strank strpno in znanstveno razpravo o vseh problemih tega področja, od gospodarskih do kulturnih, nacionalnih in političnih problemov.

Kulturno društvo "REČAN,"

V svojih ugotovitvah društvo «Rečan» ugotavlja, da vlada popolno pomanjkanje koordinacije dela med lokalnimi ustanovami vzhodnih Predalp. Zavoljo tega na tem področju niso prisotne tudi državne družbe in ustanove. Zato društvo zahteva, da je treba čimprej ustanoviti ustanovo, ki naj bi koordinirala razvoj našega področja. V ta namen bi bila potrebna Vzhodna predalpska skupnost s širokimi pooblastili bodisi na področju načrtovanja kot tudi na drugih področjih intervencij.

Zato menimo, da bi morala omenjena skupnost zajemati področje od Idrije do Bele. Še posebej terjamo ustrezne ukrepe v kmetijstvu in turizmu, zlasti pa subvencije za obe panogi, kot

jih poznajo v drugih gorskih predelih Italije.

Ob koncu pa kulturno društvo poudarja težave, ki jih ima na kulturnem področju. Čeprav je formalno priznana naša etnična skupnost, ne prejema za svoje kulturno udejstvovanje nobenih finančnih podpor, čeprav bi prav društvo «Rečan» zaradi svoje aktivnosti to podporo vsekakor zaslužilo.

Ob koncu pa se društvo, kot vse ostale skupine in društva na našem področju, zavzema in zahteva uvedbo slovenščine v osnovne in srednje šole, torej se zavzema za problem, ki ga tudi naš list nenehno in skoraj vsak dan in v vsaki številki poudarja in terja od začetkov svojega izhajanja pa do danes.

Izvoljeni poslanci in senatorji v naši deželi

V tržaškem okrožju je bil na kandidadni listi komunistične stranke ponovno izvoljen ALBIN ŠKERK; na krščansko demokratski listi sta bila tudi ponovno izvoljena CORRADO BELCI in GIACOMO BOLOGNA; na listi neofašistov RENZO DE VIDOVICH; za senatorja pa je bil tudi ponovno izvoljen na komunistični listi PAOLO SEMA.

Na Goriškem in Videmskem je bilo izvoljenih na listi krščanske demokracije 7 poslancev in sicer ARMANI, BRESSANI in SANTUZ v Vidmu, FUSARO in ORSINI v Belunu ter FIORET v Pordenonu in MAROCCO v Gorici. Na ko-

munistični listi so bili izvoljeni v poslansko zbornico LIZZERO in BACICCHI. Bacicchi se je odpovedal poslanskemu mestu ter optimal za senat, na njegovo mesto pa pride MENICHINO Socialisti so izvolili FORTUNO in LEPPA, ki je optimal za senat, v katerega je bil izvoljen v Karniji; na njegovo mesto pride CASTIGLIONE. Socialni demokrati so izvolili za poslanca CECCHERINIJA. Za senatorje pa so bili izvoljeni v volilnem okrožju Videm PELIZZO (DC), v Pordenonu MONTINI (DC), v Tolmezzu BURTULO (DC) in LEPPRE (PSI), v Cedadu pa TOROS (DC).

IZ NADISKE DOLINE

Cesta Sv. Lenart - Utana - Jagned - Stara gora bo usposobljena za promet

Med raznimi načrti za ureditev hribovske ceste, ki jih namerava uresničiti furlanska ustanova za hribovsko gospodarstvo (Ente friulano di economia montana) na področju Julijskih Predalp, je tudi načrt za ureditev ceste, ki vodi iz Sv. Lenarta proti Utani in od tam v hribovske vasi Jagned do panoramične ceste proti Stari gori. Cesto so pričeli graditi pred več leti in jo nato zapustili in sedaj je nevozna, ker je prejšnje delo propadlo in ljudje so se raje posluževali stare poti.

Za prva dela je deželna uprava nakazala 1970. leta 16 milijonov in pol lir, kar seveda ni zadostovalo, da bi jo dogradili in zato je furlan-

ska ustanova za hribovsko gospodarstvo prosila za nov prispevek. Dedeljenih je bilo letos še 50 milijonov lir in tako, upamo, da bodo čisto mogli dograditi do konca. Seveda pa ta vsota še ne bo zadostovala, da bi cesto tudi asfaltirali. Potrebno bo prositi še za druge podpore in to čimprej, ker drugače bodo stroški ponovno narastli, če ne bo dobro oskrbovana.

Ko bo omenjena cesta resnično dobro urejena, bo ustvarjena krasna krožna pot. Izletniki in vedno številnejši romarji bodo lahko šli na Staro goro, kjer je znano svetišče, tako iz Cedada ali Idrijske doline in se vračali po šenlenarški dolini ali obratno.

PODBONESEC

Župan pri deželnem odborniku za javna dela

Pred nedavnim je šel župan v spremstvu pokrajinskega odbornika Romana Specogne k deželnemu odborniku za javna dela dr. Masuttu. Obrazložila sta mu težave, ki tarejo podboneški komun. Tu bi bilo namreč nujno potrebno popraviti nekatere vodovode in urediti ceste. Deželni odbornik jima je zagotovil, da bo posredoval za dosego deželne podpore, s katero bodo mogli vsaj za prvo silo rešiti najnujnejše probleme.

NOVA POLJSKA CESTA OFJAN-VRH

Deželno odborništvo za kmetijstvo je dodelilo komunu Podbonesec pet milijonov lir za gradnjo nove poljske ceste, ki bo povezo-

vala Ofjan z Vrhom (Spignon). Ljudje so se te novice zelo razveselili, ker bodo potem imeli prihranjenega dosti truda pri prevažanju poljskih pridelkov, ki so jih sedaj morali nositi na hrbtu.

VAŽNI SKLEPI KOMUNSKEGA KONSILA

Na zadnjem zasedanju komunskega konsila so sprejeli več važnih sklepov. Sklenili so, da bodo v program javnih del vključili tudi kanalizacijo v Podbonescu in preureditev šole v Tarčetu. Popravili bodo tudi cesto, ki vodi v Ronc. Sprejeli so tudi načrt za gradnjo vodovoda v Stupci, za kar bo dala dežela svoj prispevek.

SPETER

RAZPOTJE IN MOST PRI SV. KVIRINU BI BILO NUJNO POTREBNO RAZSIRITI

Vas SV. Kvirin je razdeljena v dva zasejka, oziroma loči ju le most, pod katerim teče Nadiža. Prvi zaselek spada pod Cedad, oni preko mostu pa pod špeterski komun. Ta most, bi lahko rekli, loči tudi Furlane in beneške Slovence, kajti prav tu poteka jezikovna meja.

Pri mostu je tudi križišče: na desno vodi cesta v Sv. Lenart, ob Nadiži pa proti Špetru, Podbonescu in do obmejnega prehoda pri Robiču v Kobarid. Promet je torej velik, a cesta je prav na tem ovinku zelo ozka in zato se na tem kraju dogajajo pogostoma hude prometne nesreče. Ker spada Sv. Kvirin pod dva komun, se nobeden od obeh, ne čedadski ne špeterski, noče odločiti, da bi na tem nevarnem kraju poskrbel za razširitev ceste, morda tudi mosta, ki jo že dolgo časa domačini imenujejo «ovinek smrti».

Zadnje čase so se menda za ta ovinek začele zanimati tudi oblasti, saj so nesreče tako pogoste, da je nujno potrebno nekaj ukreniti: razširiti cesto ali pa postaviti semafor.

V GORENJEM BRNASU OBNOVILI ZDRAVNIŠKI AMBULATORIJ

V Gorenjem Brnasu so pred kratkim obnovili zdravniški ambulatorij in ga tudi opremili z vsemi pripravami. Vse stroške je vzdržala špeterska komunska administracija.

AHTEN

Še 27 milijonov lir za komunski sedež

Dežela Furlanija - Julijska krajina je te dni sporočila, da je dodelila komunu Ahten še 27 milijonov lir za drugi «lot» del gradnje novega komunskega sedeža. Za prvi «lot» je dežela dala že 30 milijonov lir. Načrt za gradnjo je izdelal arhitekt Giancarlo Bettini iz Vidma. S to, drugo podporo, bodo končno mogli dograditi sedež komun, ki bo ustrezal vsem zahtevam današnjega, moderne časa.

NOV UPRAVNI SVET AHTENSKE ZADRUŽNE MLEKARNE

Meseca aprila se je sestala skupščina (assemblea) članov zadrudne mlekarne v Ahtnu, da so odobrili finančno in zadrudna poročila iz leta 1971 in obnovili upravni svet.

Glavno poročilo je podal predsednik Angelo Caruzzi, ki je orisal potek dejavnosti lanskega leta, kajti lani je ahtenska mlekarna sprejemala mleko tudi iz Maline, ker so tamkajšnja mlekarstva ukinitili in je zato mlekarstvo v Ahtnu prejemale več mleka kot prejšnja leta.

V nov upravni svet so bili izvoljeni: Angelo Caruzzi, Aldo Leonarduzzi, Elia Le-

ban, Angelo Strangolino, Lemiro Danelutti, Giuseppe Marcolin in Gino Cois.

MALINA NE BO VEČ PRESTOPALA BREGOV

V kratkem bodo pričeli z deli ob hudourniku Malina,

ker bodo zgradili obrečne nasipe. Malina namreč dostikrat prestopi breg in to največkrat v Ahtnu, in seveda napravlja veliko škodo polju in tudi hišam. Stroške bo krila dežela, ki je že nakazala 50 milijonov lir.

GORJANI

Cesta Gorjani - Flipan bo kmalu dograjena

Pred kratkim je deželno odborništvo za kmetijstvo dalo še 60 milijonov lir za dograditev ceste Gorjani - Flipan. Na tem delu ceste so sedaj v teku še druga dela za 140 milijonov lir, ker bodo odprli tudi cesto od Zumajanov (Zomeais) do Male Mažerije in od Štele do Flipana.

Cesto, ki je dolga skoraj 7 kilometrov, bodo tudi asfaltirali, kar bo prav gotovo privabilo v te hribovske zaselke nad Cento še več nedeljskih izletnikov.

IZ IDRIJSKE DOLINE

PRAZNIK VINA

Organizacijski odbor za praznik vina v Prapotnem je določil, da se bo ta vršil v

dneh od 1. do 3. julija. Odbor je tudi sklenil, da bo pokušnja samo najkvalitetnejših vin lokalnega področja.

FOJDA

UMRL JE VITTORIO GUION IZ PODVRAT

Vsa okolica je bila pokonci celih tri dni, ko so iskali 63-letnega upokojenca Vittoria Guiona iz Podvrat, ki je nenadoma izginil od doma. Našli so ga ne daleč od doma v neki mlaki, mrtvega. Zdravnik je ugotovil, da ga je zadela srčna kap. Rajnki Guion ni bil oženjen, živel je pri svakinji in njenih treh sinovih in jim je bil v veliko oporo pri delu.

IZPOD KOLOVRATA

ZA OBNOVO ANAGRAFSKIH REGISTROV V DREKI

Kot znano, je leta 1969 pogorel komunski sedež v Dreki in z njim vsi akti in registri. Komunski sedež so kmalu zgradili, a za obnovo dokumentov in bilo denarja. Sedaj pa je notranje ministrstvo sporočilo komun, da bo za to delo dalo dva milijona lir in tako bo ljudem, ki potrebujejo ta ali oni dokument, ki jim je bil zažgan, prihranjenega dosti časa.

IZ KANALSKE DOLINE

Vlak Dunaj - Rim se bo ustavljal v Trbižu

Podtajnik za prevoze senator Cengarle je sporočil deželnemu odborniku Variscu, da se bo z 28. majem letošnjega leta, ko bo stopil v veljavo poletni urnik, mednarodni vlak št. 233 Dunaj - Rim ustavljal na postaji v Trbižu. Vprašanje vmesnega postajanja ome-

njenega vlaka v Trbižu je bilo predmet živahnih razprav in intervencij. Zahtevo, da se ta vlak ustavi na trbiški postaji, so postavili trbiška občinska uprava, vojaške oblasti, turistične ustanove ter krajevne organizacije trgovcev in gostincev.

Kako so volili v Beneški Sloveniji in v Kanalski dolini

Spodaj navadeni podatki se nanašajo na izide volitev v poslansko zbornico — Kratice pomenijo: PC — Komunistična stranka; MSI — Neofašistično gibanje; PSIUP — Socialistična stranka proletarske enotnosti; PRI — Republikanska stranka; PSDI — Socialistična stranka; DC — Krščanska demokratska stranka; PLI — Liberalna stranka; MPL — Politično delavsko gibanje in MANIFESTO. Iz razpredelnice razvidimo, da je PDIUM — monarhistična stranka leta 1968 nastopila samostojno, letos pa se je združila z neofašisti, socialistična stranka PSI pa je letos nastopila samostojno, leta 1968 pa skupaj s socialistično demokratsko stranko pod kratko PSU.

OBČINA	PCI		MSI (PDIUM)		MSI		PDIUM		PSIUP		PRI		PSDI (PSDI + PSI)		PSI		DC		PL		MPL		Manifesto	
	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968
AHTEN (Attimis)	300	259	64	43	18	27	68	15	8	142	325	214	718	784	19	33	3	9						
BRDO (Lusevera)	45	42	38	21	4	19	17	3	4	116	320	151	459	454	1	12	3	2						
DREKA (Drenchia)	9	16	5	3	2	2	4	1	—	24	117	72	285	325	4	1	—	—						
FOJDA (Faedis)	361	319	64	42	18	47	112	21	25	144	392	252	1231	1292	38	46	4	17						
GORJANI (Montenars)	76	74	16	16	2	4	28	12	3	47	86	61	250	263	8	3	1	2						
GRMEK (Grimacco)	66	37	15	16	6	1	10	6	1	91	151	62	408	414	2	2	4	3						
NEME (Nimis)	410	382	132	96	15	40	86	43	16	184	372	189	987	1012	51	75	6	13						
PODBONESEC (Pulfero)	52	49	44	14	12	4	13	6	1	207	324	48	1090	1126	6	20	4	—						
PRAPOTNO (Prepotto)	73	63	44	35	5	13	17	9	5	123	212	63	429	469	6	14	2	3						
SOVODNJE (Savogna)	49	58	21	22	5	4	18	2	2	175	178	50	465	531	2	4	—	4						
SREDNJE (Stregna)	28	10	9	4	6	3	5	3	1	130	166	21	431	451	6	4	2	1						
SV. LENART (San Leonardo)	38	41	29	5	8	7	13	3	—	155	227	97	620	675	10	24	—	2						
SV. PETER (San Pietro)	149	169	65	33	10	14	40	14	15	207	424	226	845	830	35	30	4	8						
TAVORJANA (Torreano)	384	385	36	24	11	27	82	7	13	130	225	138	835	840	5	18	1	9						
TIPANA (Taipana)	83	84	32	24	7	5	18	4	8	159	169	41	637	741	4	6	2	2						
REZIJA (Resia)	74	66	64	34	14	21	41	6	4	96	294	179	710	761	9	23	2	5						
TRBIZ (Tarvisio)	414	439	596	460	45	40	100	64	24	767	1059	433	1577	1696	109	199	4	13						
NABORJET (Malborghetto)	49	68	86	40	9	7	13	7	4	108	241	91	424	421	27	31	1	—						

PO NAŠIH VASEH IN DOLINAH

Na Vizontu, visoko nad dolino Krnahte, izumira življenje

Kaj jim pomaga nova asfaltirana cesta iz Ramandola, če ljudje ne morejo živeti na domači zemlji - Emigracija ni najboljši izhod - Valorizirati Završke jame in postaviti kakšno industrijo v bližnji okolici

Iz ceste, ki vodi po Krnahtski dolini, smo v Ramandolu, nekdanji slovenski vasi v komunum Neme, zavili na levo po lepem novem asfaltu proti Vizontu. Še do nedavnega je namreč tja góri, na Vizont, vodil le slab kolovoz in povrhu tega še nevaren, ker ni bil ob straneh zavarovan in so se pogostoma dogajale na ovinkih hude tudi smrtno, nesreče.

Vizont leži namreč s svojimi zaselki Vas, Tamar, Šturma, zaselek Cerква, Viganti okoli 700 metrov visoko, spodaj pa bistro žubori v globoki skalnati soteski reka Krnahta. To cesto so gradili dosti let in smo o njej tudi večkrat pisali, češ da se je delo ustavilo zaradi pomanjkanja sredstev ali pa iz tega in onega razloga, no, in sedaj je končno dograjena prav do vasi. Treba je pač imeti potrpljenje, ker takšna dela stanejo ogromno denarja, posebno če pomislimo, da je bilo treba cesto vsekatvati v živo skalo.

Bilo je sončno popoldne, ko smo se podali na pot, da obiščemo te naše Slovenje, za katere bi lahko rekli, da so najzapadnejša vejica slovenskega življa. Na tej panoramični cesti smo se med potjo večkrat ustavili, da smo občudovali na dnu doline Ramandol, Torlan, Neme in vso furlansko ravnino, ki se v poletnem času vidi tja do sinjega Jadranskega morja. Drevice je bilo še gojo in zato je bil razgled toliko jasnejši. Bližnje vasi smo imeli pred seboj kot na dlani. Videli smo tudi napredek vasi v dolini, pa čeprav smo bili visoko v bregu: novi vinogradi, ki dajejo kvalitetno vino, kakršnega ni mogoče dobiti nikjer drugje kot samo v Ramandolu; skrbno pokošene senožeti na levem bregu Krnahte, posejane tu pa tam še z zadnjimi kopami sēna, ki ga bodo pripeljali domov pred «zeleno krmo». Med kopami sēna in novimi vinogradi so se videle gole skale, kar pomeni, da so ti delovni ljudje obdelali vsako krpico rodovitne zemlje.

SREČALI SMO GOZDNE DELAVCE

Zaslišali smo žago v neposredni naši bližini. Ustavili smo se in kaj kmalu zagledali v bregu, tik nad cesto, tri gozdne delavce. Žagali in sekali so drevje. «Ali ni škoda,

da podirate te orjake», smo jih vprašali. A oni so nam odgovorili: «O moramo očistiti teli žlak, kle ke o raste jasanu javor. Te ljes se muora stažonati. Kle, par nas, o nje-mamo riškaldamenta centralanu muoramo provedati že anjele za drugo zimo. Se lakor, ke o to če priti mraz, boj hud ku tole zimo, anu mi, kle, ke no smo skuazej usi stari, bi tjeli mjeti dičjar se hrjeti. Spolert o ne bo dau kalorja, če tele čoce ne bodo suhe. Tega ljesa mi o ne moremo prodati, mjel pa bomo horke solarje. Svjet o hre indavant anu šnje mi bi tjeli spat ta na horkem».

S temi besedami se je zaključil naš pogovor z delavci, ki so si brisali čelo od naporenega dela in iz katerih oči so se zrcalili rahlo zasneženi vrhovi pogorja Velikega Javlovca, ki zapirajo dno Krnahtske doline.

ZENA MED POMLADANSKIM CVETJEM

Kot bi zrastle iz tal, smo zagledali na prisojnem bregu priletno ženo s šopkom pomladanskega cvetja. Tam, na sončni rebri, so rasle, prav pred prvimi zaselkom Vizonta, dehteče vijolice, trobentice, pomladanski podlessek in drugo cvetje. Nabrala je vsakega nekaj in vse cvetje lepo uredila v šopek, ki ga bo postavila pred sliko pokojnega moža, ki ji je umrl v vojni in ji zapustil «senatiča», ki je sedaj že velik in je odšel na delo v Švico. Lepo je znala «čekirati» po naše in takoj smo bili znanci. Povabila nas je na dom, in Slovenka, že po naravi gostoljubna, ponudila domače vino in skodelico kave.

O MAN DIRIT DO MEDIŽIN BREZ PLAČAT ALI NE?

Ko smo se s to «znanko» zapletli v resne pogovore, nas je vprašala: «Vi, ke no živite to u citade, bi znali povjedati, če no majo dirit do medižin vedove od uere brez plačat? Ja san šla tje u Čento anu dali so mi dan tesarin, za tikerega san dala 150 lir anu s tjem so me poslali tu u Uidan. Ta dole so me uprašal, če no man še kajšno kaso anu kar san jala, ke nu man INAM anu «Coltivatori diretti», o me njeso dali nič. Ja o konšumavam skuazej za 10.000 frankov po mjescu za medižine, ke man pouno boli

Vizont (Chialminis) s cerkvico

oku mene. Naredila pa san se furbo anu šla z libretom od INAM ta h mjedihu anu dobila use brez plačat».

Seveda to ni bilo legalno, ker je zavarovana pri dveh bolniških blagajnah in obe ji ne morejo dati uslug. Žena je bila zares «furba», izbrala je najugodnejšo in prišla do zdravil, ne da bi morala čakati, da ji ona, druga «Cassa», povrne stroške.

ANU TREDICEZIMA?

Načela je nov pogovor. «Stese reči se djelajo šnje za lovit tredicezimo. Je nekaj timpa, ke o san brala rivišto «Famiglia cristiana». Ta notre o e bo pisano «le vedove di guerra hanno diritto alla tredicesima». Šla san speka ta u Uidan z usemi čartami, a o mi njeso znali povjedati nič. Zat san obrjetla 'dnega znanca, ke o mi e kosiljau, ku man storti. Rjes, nardila o san dosti pašou san anu tje anu otenjila tredicezimo brez čart».

Ob njenem pripovedovanju smo premišljali, ali obstojajo zakoni ali ne in koliko naših ljudi ostaja brez podpor, do katerih imajo pravico, in to samo zato, ker ne poznajo nikogar, ki bi jih usmeril na pravo pot. Pred nedavnim je bil ustanovljen v Čedadu «Patronato INAC», ki daje vse potrebne nasvete in nudi pomoč, a ljudje iz zapadne Benečije ne zahajajo, lahko bi rekli, nik-

dar, v Čedad in zato smo mnenja, da bi bilo potrebno ustanoviti podoben urad morda v Nema ali pa v Čenti, ker gravitirajo na te komune.

KAJ BERETE?

Ob slovesu smo našo «znanko», ki je bila z nami tako odkrita, vprašali, če prebira tudi slovenski tisk. Povedala nam je, da čita vse, kar ji pride pod roko in ko prejme Matajur, da gleda, kaj je zapisanega iz vasi, v kateri živi in katere pozna, ker ima sorodnike raztresene po vsej Benečiji. «San brala, ke 'dna moja kužina o e partorila sinatiča tu u Uidne. Man dičjar, ke no se rode Slovenji šnje tu u Uidne».

Priporočila nam je še to, ko smo ji povedali, da smo od Matajura, da naj zapišemo, da je zaselek Vigant, v katerem živi ona, štel pred dvajsetimi leti še 69 ljudi in da so od teh ostale danes le še štiri družine, ki imajo ne več kot dva člana; vsega skupaj je torej v Vigantu danes le še osem ljudi. Tako nam je pritrčila žena, od katere smo se s hvaležnostjo za gostoljubje poslovili.

OB SONČNEM ZATONU

Po tako živahnem razgovoru, ko se je sonce že globoko nagibalo k zatonu, smo se začeli spraševati, če je res tako tragično življenje v teh hribovskih vaseh nad Krnahtsko dolino. Prišli smo do zaključka, da je res, da današnji življenjski standard poganja ljudi po svetu, da pridejo do boljšega kruha, a tisti, ki so ostali doma, bi prav gotovo, če bi jih kdo znal usmeriti na pravo pot, prišli do boljšega življenja kot ga imajo danes.

Zakaj ne bi v vseh teh gorskih senožitih pokosili sena, preko katerih se sedaj razrašča že grmovje in robida, zgradili združni hlev in mleko pošiljali, če ne bi bilo mogoče drugače urediti, v dolino. Vprašajmo se, kakšno maslo uživajo ljudje v bližnjih mestih? «Burifiči» iz tega ali onega kraja ne dajejo nobenih garancij, da je pristno, planinsko. Prav «burifiči», imajo možnost, ker ni dovolj kontrole, da primešajo maslu vse kar je mastnega, celo oslova kopita so dobra, kar so nam dokazale preiskale preteklih let.

Tu, na Vizontu so krasni in sočni pašniki, ki bi lahko redili obilo glav živine in izdelovali konkurenčne mlečne izdelke zaradi njihove pristnosti, čeprav bi bili mogoče nekoliko dražji, nešteti «burifičom», ki jih od časa do časa zapirajo in po plačanju visokih glob spet odpirajo, morda pod drugim imenom.

Potrebno bi bilo seveda nekoliko več dobre volje tistih, ki so ostali «par kiši», njihove sadove pa bi želi, prav gotovo tisti, ki so danes po svetu in ki se bodo vrnili, če ne danes pa jutri, zopet pod rodni krov, saj tujina je vedno tujina in na stara leta postaja še bolj tuja, domača gruda pa vedno bolj draga.

RAČUNATI JE TREBA TUDI NA TURIZEM

Vedno na tem strmeh obronku Krnahtske doline, ali če hočemo reči na levem bregu Terske doline, obstoja tudi vas Zavrh, kjer so znamenite Završke jame. Ta predel naše zemlje zatorej ne bi smel ostajati zanemarjen, tre-

ba bi ga bilo samo valorizirati in ga predstaviti kot posebno deželo Furlanija-Julij-ska krajina. O tem je bilo že dosti zapisanega, a do danes, kot vidimo, je ostalo vse na mrtvi točki. Potrebni bi bili učinkoviti ukrepi, ne samo na papirju, in bi si našim ljudjem, ki se tu visoko v hribih trudijo od zore do mraka, vsaj nekoliko olajšalo življenje. Raje bi živeli tukaj, pa čeprav s potnim obrazom, a z vedrim čelom in upanjem na boljša leta, čeprav so v zatonu.

UČELANDE ALI PTIČNICE

Ob zaključku te naše reportaže, naj povemo še to, da nam je zastalo oko, prav ob zadnjih žarkih sonca, na neki okrogli vzpetini, okoli katere je raslo drevje. Premišljali smo, kaj je to in nazadnje prišli do zaključka, dajejo učelanda ali ptičnica, hoby nekaterih

domačinov ali gospodov, da love ptičke v mreže, ko se selijo na jug. Beneška Slovenija je namreč tisti vetrni predor, skozi katerega se selijo vsako jesen ptice selilke. V učelanda nastavijo mreže in ptičce pevke in jih nalove vsak dan polne vreče. Čim drobnejše so ptičice, tem slajše so, pravijo.

Zakaj se ne bi ti presiti «signori» zavzeli tudi za naše ljudi in jih zadržali na domači zemlji in jih ne pustili odleteti na tuje? Seveda, ne da bi jih izkoriščali, da bi jim bili slaščica, ampak da bi živeli kot ljudje v civiliziranih deželah, ki skrbje za obstoj delovne sile na domači zemlji, ne pa za svoje nenasitne želodce ali morda žepe. kajti v videmskih hotelih so najdražja jed prav «uccelletti e polenta».

Kaj pravi * * *
* * * Petar Matajurac?

Mislim, da že usi veste, da je na šuoli u Spjetru, na učiteljšču, tečaj slovenskega jezika, ki je začel 10. aprila ljetos.

Za tale tečaj se je upisalo puno ljudi, djaluču, kumetu, a narvič profesorju an študentu iz usjeh naših dolin. Mene se zdi normalno, da se jih je takaj upisalo, ker želijo pametni an učeni judje, da bi znali tudi brati an pisati jezik, ki ga guormo po naših dolinah, po naših vaseh an po naših družinah že nad taužent ljet. Velika večina naših judi, čeglih ne morejo hoditi na tečaj u Spjetar, je sparjela novico o učenju slovenskega jezika z velikim veseljem. Njeso bili pa usi vseli. Pred telimi zadnjimi votacionmi so se zagnali pruoti učenju našega jezika z velikim strupom fašisti iz Vidma an Čedada, z manjšim strupom tudi furlanski liberalci.

Povjem vam odkrito, da me ne pru nič briga, ne za parve ne za druge. Usi vemo kajšni so, od kod so an kaj so željeli napraviti z nami u zadnjih stuo ljetih. Kar me boli an je škoda, da jim nekateri domačini pomagajo. Še bruozar, da jih je malo.

Njeka skupina dolinčanov, ki se podpisujejo «Un gruppo di valligiani», je napisala ljetošnjega maja an strupen «volantin» pruoti učenju slovenskega jezika u Spjetru. Usi veste, kajšne naumnosti so pisal, zatua jih ne bom tle ponavju. Povjem vam samua, da me je špot, da imamo u naših dolinah takua slepe kastrone, takua šleutaste judi. Špot me je, ker se nam smjejejo po svjete zavojo njih an če se smjejejo, imajo razon. Tisti «gruppo di valligiani», tisti judje, ki jih nje takua puno, da bi jih ne poznal adnegā po dnem, ki jih lahko zaštejemo na parstih adne same roke, ti judje čjejd, da bo ljeska gabar, buku pa jesen. Rodili so se, ku mi, od slovenske matere. Znafo guorit, ku mi po slovensko an po slovensko se kregajo z nami pruoti slo-

venskemu jeziku. Djelajo glih takua, ku da bi targali iz harbata sojo kožo al pa sojo srajco. Pjuvaju u tisto skljedu, iz katere so jedli kupe s sojo materjo.

Če bi biu žiu muoj rajnik nono, bi mi jau: «Ne jezi se, Petar, ne zamjeri norcam, saj na vedo, kaj guore an kaj djelajo. Prosi Boga, da jim pamet razsvjet».

Jest pa pravim: Buoh daj kastronom senua an norcam pamet!

Če pa pomislim, da njeso sami krivi, da so tajšni, se mi usmilejo. Drugi so jim oduzeli pamet an jih komandirajo. Tučejo na roke an jih uzdigavafo, kadar jim ukažejo gospodarji, glih takua, ku tisti u manikomiu, kadar jih je šu gledat Benito Mussolini. Muoram vam povjedat, kakua se je zgodilo.

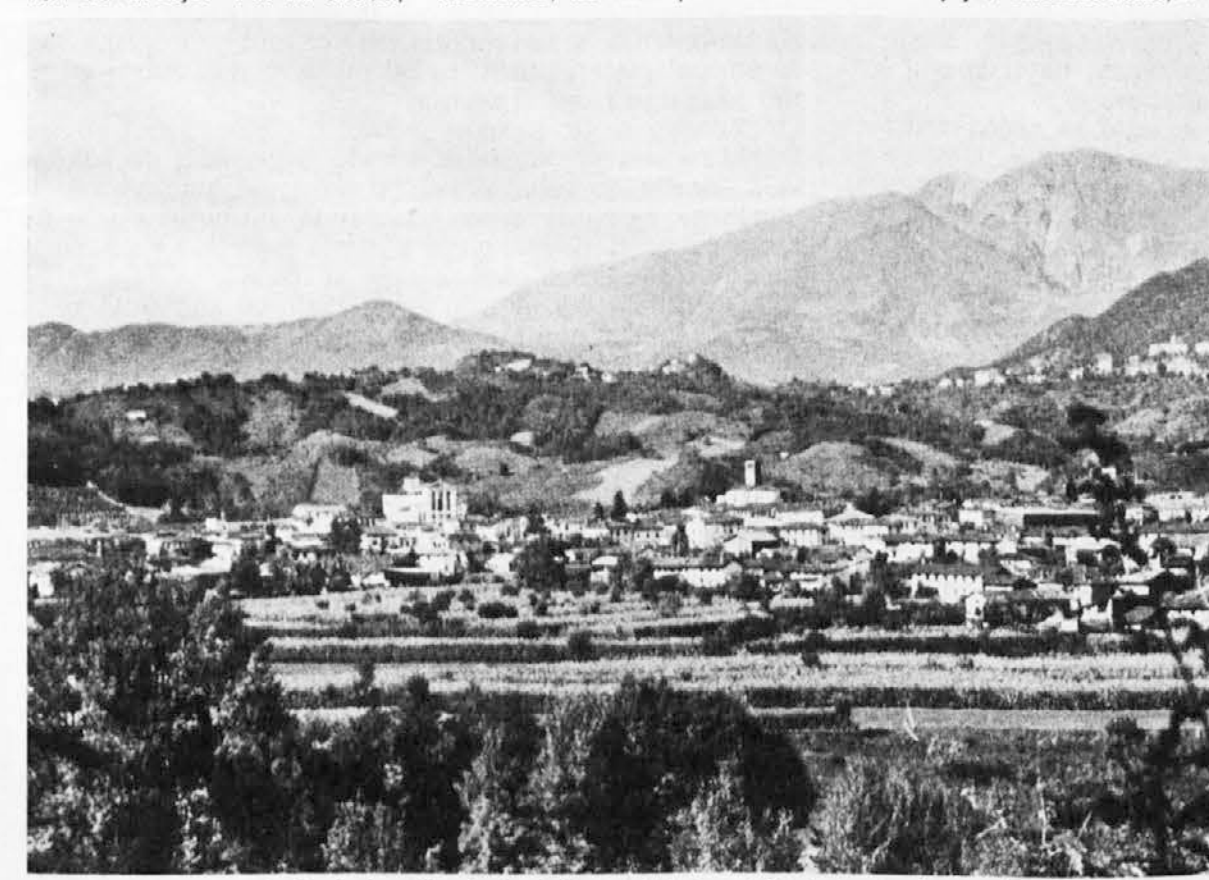
Mussolini je želeu obiskati manikomio. Kadar so zvjedeli u manikomiu za njegovo željo, so parpravljali cjeu tje dan te naumne, da ga bojo znal lepua pozdravit. Usem naumnim je bluou ukazano, da ga pozdravijo, da uzdignejo roko po romansko. Paršu' je dan Mussolinijevega obiska (visite). Usi naumni so bli zbrani na doru manikomia, postauljeni po varstah. Na koncu usake varste je bil bolničar (infermier). Kadar se je pokazu Mussolini s svojimi fašisti, so usi naumni uzdignili roke, ku jim je bluou ukazano. Bolničarji (infermieri) pa so daržal dol roke. Mussolini stop pred adnegā infermiera an ga jezno uprašā: «Zaki' njesi ti pozdravu po romansko? zaki' njesi uzdignu roke?».

«Duce, Duce, jest njesam nauman!» mu je odguorju.

Tisti naši «valligiani», ki so pruot učenju slovenskega jezika, bi muorali iti u manikomio an se učiti pameti od tistega korajšnega infermijera.

Vas pozdravja Vaš

Petar Matajurac

Neme (Nimis) ob vhodu v Krnahtsko dolino, nad katero leži visoko na desnem bregu Vizont

Sprehod skozi slovensko književnost

FRAN MASELJ-PODLIMBARSKI

Fran Maselj-Podlimbarski se je rodil 1852 leta v kmečki družini v Spodnjih Lokah pri Krašnji pod Limbarsko goro. Solal se je v Krašnji in Ljubljani; kot sedmošolec je moral zaradi ljubezenskega razmerja izstopiti iz gimnazija in služil nato štiri leta vojaščino. Ko jo je opustil, si je zaman prizadeval, da bi dobil primerno službo ali pa da bi ga sprejeli v četrti letnik učiteljskega. Tako bi si oaprl pot na univerzo in bi študiral zgodovino. Naposled je spet oblekel vojaško suknjo in kot častnik služboval po raznih garnizijah na Dunaju, v Dunajskem Novem mestu, v Košicah na Slovaškem, v Tuzli, Tridentu, v Terezinu na Češkem in nazadnje v Olomucu. Po 32 letih vojaške službe je stopil v pokoj. Zaradi Gospodina Franja je bil med prvo svetovno vojno obdolen veleizdaj. Umrl je v konfinaciji v Pulkavi na Dolnjem Avstrijskem septembra 1917. leta. Po prvi vojni so njegove telesne ostanke prepegljali v Ljubljano in ga tu pokopali kot narodnega mučenika.

Podlimbarski je sprva pisal po zgledu Jurčiča. Iz gradiva, ki se mu je nabralo v številnih notesih, je zasnoval črtice, povesti in novele iz bosanskega in domačega življenja. Za svoje pisanje dolgo ni našel priznanja. Iz snovi, ki mu jo je dalo dolgo službovanje, je objavil dela: Krokarijev Peter, Hadžija Mato, Markica, Gospod Plaper, Stričevi darovi, Plaznik in kirasir Martin. Kako sem prvokrat romal. Iz ljubljanskega predmestnega življenja, ki ga je dobro poznal, je zajel povest Gorski potoki (1895). Povest se obrača proti obrekljivosti in je v njej pisatelj uporabil spomine iz dijaških let. Iz življenja na vasi in v Ljubljani je zajeta Potresna povest iz potresnih dni 1895, ki v nji ostro biča ljudsko praznovanje. Leta 1902 je v Ljubljanskem zvonu objavil dobro realistično povest Tovariš Damijan. Bivanje na Moravskem mu je navdihnilo Moravske slike.

Po upokojitvi je pisal dosti svobodneje in tudi odločneje je izražal svoje narodno in politično prepričanje. Vojvoda Pero in perica, Iz starih zapiskov. Iz lastnega

življenja je napisal Povest Ivana Polaja.

Njegovo najboljše delo pa je avtobiografski roman Gospodin Franja, ki je izšel 1913. leta pri Slovenski matici. V podobi inženirja Franceta Vilarja je v romanu upodobil samega sebe; z nadrobno orisom bosanskih razmer je v romanu po-

kazal na zlo avstrijske okupacije Bosne ter izpovedal svoje politične, socialne in kulturne ideje ter strastno vero v slovanstvo in jugoslovanstvo. Delo je vzbudilo veliko pozornost, saj je izšlo v razburljivih časih tik pred prvo svetovno vojno. Avstrijska oblast je roman zaplenila, Slovensko matico razpustila, pisatelja pa poklicala

pred vojaško častno sodišče ter ga konfinirala.

Delo Frana Maslje-Podlimbarskega cenimo predvsem zaradi njegovega revolucionarnega jugoslovanskega patriotizma. V romanu Gospodin Franja je prikazal podobo in delo zavednega slovenskega izobraženca med bratskim bosanskim ljudstvom.

NAŠI PO SVETU

Sto let odhajanja Italijanov v tujino

V več kot sto letih, to je od združitve Italije pa do lanskega leta, je bilo 30 milijonov Italijanov prisiljenih oditi v tujino s trebuhom za kruhom. Zapustiti so morali tako svojo zemljo, da so si v tujini poiskali možnosti za življenjski obstoj. Iz sleherne pokrajine naše dežele so kmetje, najemniki in delavci odhajali na dolgo pot, da bi našli zaposlitev. Italijanska ekonomska emigracija se je v začetku v glavnem usme-

rjala proti Severni in Južni Ameriki, ki sta potrebovali takrat mnogo delovnih rok. Rekord pri izseljevanju iz Italije je bil dosežen 1923 leta: takrat je deželo zapustilo 390.000 Italijanov. Tudi fašistična politika, ki je tolikanj govorila o pravici do dela in zaposlitvi, je prisilila skoraj pol milijona Italijanov, da so zapustili domovino. Leta 1961. je bil dosežen drugi rekord v izseljevanju: izselilo se jih je

387.000, v glavnem v juga naše dežele.

Pri vsem tem naj še dodamo, da se je iz Beneške Slovenije izselilo v zadnjih 25 letih kakih 15.000 ljudi, kar pomeni vsekakor veliko izgubo za populacijo v naših krajih, zlasti če pomislimo, da so odšli v glavnem mladi ljudje in v tistih letih, ko so delovno najbolj ustvarjalni in koristni. V tem smislu je vsekakor izguba za naše kraje in našo deželico še bolj boleča.

Konferenca sindikatov 23 držav o problemih emigracije in delovne sile

Na pobudo Jugoslavije bo od 24. do 26. maja letos v Beogradu prva konferenca sindikatov držav, v katerih se pojavlja problem migracije oziroma emigracije delovne sile. Na konferenci bodo prisotni sindikalni zastopniki mednarodnih organizacij, med drugimi sindikati Alžira, Avstrije, Belgije, Danske, Francije, Holandije, Italije, Maroka, Zvezne republike Nemčije, Švedske, Svvice in drugih.

Ze dolgo časa se čuti potreba, da sindikati držav, ki delovno silo izvažajo ali uvažajo, najdejo neke skupne točke sodelovanja pri skrbi za te delavce. Po sedanjih podatkih dela v zahodni Evropi od 8 do 10 milijonov delavcev, v glavnem mladih od 18. do 40. leta.

Na beograjskem sestanku se bodo pogovarjali o tem, kako se ti delavci zaposlujejo, pod kakšnimi pogoji, koliko so enakopravni z domačimi delavci, kakšni so njihovi

problemi in problemi njihovih družin, poleg tega pa bodo izmela dosežane izkušnje.

Ta sestanek ima več ali manj regionalni karakter in

se nanaša samo na tiste države, iz katerih odhajajo delavci na delo v inozemstvo in na države, ki te delavce zaposlujejo.

Tuji delavci v Švici

Podatki in raziskave iz leta 1970 o tujih delavcih in sektorjih, kjer so v Švici zaposleni, dajejo izredno zanimive in tudi indikativne rezultate. Tako dela v Švici 657.054 (med njimi 12.455 svobodnih poklicev) tujih delavcev, med katerimi jih je v primarnem sektorju (kmetijstvo, gozdarstvo) zaposlenih 9.478 (od njih 1.022 žensk, v sekundarnem sektorju (industrija, obrt, gradbeništvo) dela 437.731 tujih delavcev (od tega 113.182 žensk), medtem ko terciarni sektor (storitve) zajema 209.845 tujih delavcev (od teh 108.050 žensk).

Številke torej kažejo, da je premik v sekundarni in terciarni sektor tuje delovne sile izredno velik, saj predsta-

vlja tuja delovna sila v švicarskem sekundarnem sektorju kar 30% vseh zaposlenih, v terciarnem sektorju pa 15%.

V številu vseh zaposlenih v Švici pa predstavljajo tujci 21,8% vseh zaposlenih, kar vsekakor spet ni tako pereče, da bi bil upravičen švicarski strah pred navalom tujcev v njihovo deželo. Na drugi strani pa je tudi res, da bi bilo brez tuje delovne sile švicarsko gospodarstvo danes paralizirano, saj je delež tujih delavcev pri ustvarjanju švicarskega nacionalnega bogastva zares velik, da ne govorimo še o tem, kako bi brez teh delavcev ne zastalo samo švicarsko gospodarstvo, temveč bi bilo paralizirano celotno normalno življenje v Švici.

Barvne televizijske oddaje za italijansko manjšino v Jugoslaviji

Koprski spored je moč videti tudi na širšem pasu Furlanije-Juljske krajine

Italijanska manjšina v Jugoslaviji ima že eno leto na razpolago svoj barvni televizijski program. Oddaje, ki jih pripravljajo koprski televizijski studio od lanskega marca, prenaša oddajnik na Nanosu. Videti jih je moč tudi na nekaterih področjih Furlanije-Juljske krajine in Veneta.

Programi, ki jih dnevno oddajajo v italijanskem jeziku, trajajo povprečno dve uri. Začenjajo se ob 20.00 (v sobotah in nedeljah četrt ure prej) ter se na splošno končujejo ob 22.00.

V sedanjem sestavu programi obsegajo najprej mladinsko oddajo, sledi reklamni vložek ter krajevna poročila, ki jih pripravijo kronisti koprške redakcije in ki slonijo v dobršni meri na filmskih reportažah. Večerni spored običajno obsega varjetejske ali filmske oddaje. Po začetni fazi je zdaj približno 70 odstotkov koprskih programov že v barvah. Posreduje jih Ljubljanska RTV, kateri koprška postaja pripada, ki jih odkupi večji del v tujini. Koprška produkcija obsega dozaj vrsto glasbenih programov z italijanskimi pevci. Nastopilo jih je že kakih 50. Posnetki so vsi z istrske obale. Cetolen ciklus, ki ima naslov «Musicalmente» je bil posnet v barvah. Redakcija televizijskega studia, katero vodi časnikar Oscar Sudoli, namerava popestriti sporede, povečati delež programov v barvah ter spremeniti poročila v pravi televizijski dnevnik.

Koprski televizijski spored je moč videti tudi na širšem pasu Furlanije-Juljske

ske krajine, Veneta in obalnih predelov Romagne. Če izvzamemo Milje in Opčine je koprski program v Trstu težko dosegljiv in v nekaterih skoro nemogoč. Zelo dober sprejem pa imajo v Benetkah, Padovi in drugih krajih. O tem zgovorno pričajo dopisi italijanskih poslušalcev in njihov krajevni izvor: Padova, Verona, Vicenza, Treviso, Cortina di Ampezzo, Bologna, Rimini, Riccione, Forlì, Rovigo, Pescara, Pesaro ter številni drugi kraji iz Furlanije-Juljske krajine in Veneta.

PATRONATO INAC

Istituto dell'Alleanza Nazionale Contadini per la tutela dei Diritti Previdenziali ed Assistenziali dei Lavoratori.

Giuridicamente riconosciuto, a sensi del D. L. C.P.S. 29-7-1947 n. 804, con D.M. 6-2-1947.

Servizio Provinciale dell'Alleanza Coltivatori - Civildale, via IX Agosto n. 8 - Tel. 71386.

COLTIVATORI, LAVORATORI:

per tutte le pratiche, per tutte le necessità, per tutti i diritti, per voi e i vostri familiari l'I.N.A.C. Vi assicura la più efficace assistenza.

KMETIJE, DELAVCI:

za vse dokumente
za vse nasvete
za vse pravice
za vas in vaše družine
INAC vam zagotavlja vso svojo pomoč.

Deželne podpore za izboljšanje kmetijstva in nakup kmetijskih strojev

Deželna administracija je namenila letos 374 milijonov lir za izboljšanje kmetij in 70 milijonov za prispevke pri nakupu kmetijskih strojev. Ta sredstva bodo razdelili takole: Inšpektorat za kmetijstvo v Vidmu bo prejel 127 milijonov, v Pordenonu 75, v Gorici 30 v Trstu pa 12 milijonov lir. Denar bodo porabili predvsem za ureditev voda, gradnjo poljskih poti, vlečnic (teleferik),

električno napeljavo in za ureditev pašnikov.

Pravico do podpore za nabavo kmetijskih strojev in naprav imajo neposredni obdelovalci zemlje (coltivatori diretti), spolovinarji (mezzadri) in koloni. Kmetom v hribovskih krajih bo dala dežela do 40% prispevka na nabavni ceni, onim na ravnini pa do 25%.

France Bevk

Kaplan Martin Čedermac

37

Tedaj, ob materi, niti za hip ni bil pomislil na bridkosti zadnjih dni. Zdaj so mu zopet zajele dušo. Če bi bil zapisal vse trpke besede, ki jih je slišal te tedne, bi bila nastala najgrenkejša knjiga. Spomnil se je starca, ki ga je pred nekaj dnevi pripravljal za večnost. Kako se je trudil, da ga je za silo potolažil, preden je stopil pred večnega sodnika. In zdaj mati... Če bi mu bila to rekla kdaj prej, bi se bil zgrozil do dna duše. Zdaj se ji ni čudil. Zdaj se ničemu več ni mogel čuditi. Koliko je pretrpela v samotnih urah razmišljanja, da so ji tik pred smrtjo vzgorele te besede! Ona, ki je nekoč kaznovala svoje otroke, če se le sveto podobico vrgli na tla. Obšla ga je taka bridkost in jeza, da so mu solze stopile v oči. Jezus, saj se je oglašalo še v njem, vsak dan glasneje, četudi se je krotil! Vendar materi tega ni mogel in ni smel pritrčiti. Ze zaradi tega ne, da ne bo zagrenjena in razočarana zapustila življenja. Kako ga je gledala, gledala s poslednjimi močmi! Zdelo se je, da ga izziva, naj ji odgovori. Kaj praviš ti, moj sin, posvečeni služabnik Gospodov?

«Ne, mati», je rekel nežno, s tresočim se glasom. «Sveti oče niso vedeli. Verjemite — nalogali so jih! Izvedeli bodo resnico in popravili zlo... Saj sveti oče tega ne morejo dopustiti, jo je uverjal z njenimi lastnimi besedami.

Saj ni lagal, ni se pretvarjal. Verjel je v to, ker je hotel verjeti. Poslušala ga je napeto in pridrževala dihanje. Senca predsmrtnega nasmeha ji je zopet hušknila čez

obraz. Začelo jo je dušiti v grlu, dolgo se je borila za sapo.

«Saj verjamem», je slednjič zašepetala. «Bog naj mi odpusti! Napravi križ, Martinac!» ga je s svojimi šibkimi močmi zgrabila za roko. «Martinac!».

Bilo je srce pretresujoče, Čedermaca je stiskalo za grlo. Sklenil je roke, izšepetal molitev, nato naredil križ nad njo, kakor da jo odvezuje grehov.

Pomirila se je. Na lica ji je leglo za senco vedrosti. Zdelo se je, da so jo popustile tudi bolečine. Gledala ga iz z izrazom, kakor da ji znova vstaja rahel dvom v srcu. Znova se je vznemirila. Izraz oči, kakor da se je nenadoma spomnila nečesa, kar bi bila skoraj pozabila.

«Martinac, umrla bom», je dahnila. «Zdaj boš ostal sam na svetu».

Se vedno je skrbela zanj. Saj je znal ceniti njeno skrb, toda do dna jo je spoznal šele ta trenutek. Da, sam ostane na svetu. Priznal si je, da ga je bilo strah te osamljenosti. Toda ni smel kazati svoje ganjenosti in potrnosti.

«Tudi jaz sem že v letih in bom kmalu umrl», je božal njeno roko. «Ne bom doživel take starosti kot vi, mati. Potem se bova zopet videla. V nebesih se bomo razgovarjali v vseh jezikih in tudi po slovensko. Tega nam nihče ne bo branil; nihče, mati. Tam bomo vsi enaki. Tam boste zopet peli... Ali se spominjate, kako ste nekoč peli nam otrokom?».

Da, gotovo se je tega še spominjala, a mu ni odgovorila. Kaj so bili zanjo spomini v tem hipu! Le rahlo, kakor da s tem pritrjuje njegovim besedam, mu je stisnila roko...

Gospod Martin se ni ganil od njene postelje, ni čutil ne utrujenosti ne lakote. Prišla je bila Katina, tiho jokala za vrati, pred večerom je zopet odšla. Bolnica se je ves čas težko borila s sapo. Da bi ji olajšal bolečino, jo je obrnil z obrazom proti oknu. Skozi zaprašene šipe je zdaj pa zdaj zastrmela v jesensko sonce, ki se je medlo pre-

takalo čez pobočje, v drevje, ki se je zgibalo v sapi. Čedermacu se je neizmerno smilila. Sočutje mu je zamamilo vse druge občutke. Misel se mu je tu pa tam pomudila le pri kakem spominu, ki je bil združen z materjo. Minute so mu potekale v tihi molitvi. Ni več molil, da bi mu Bog še ohranil mater; storiti bi bil moral čudež. Prosil ga je, naj jo čimprej reši trpljenja.

Znočilo se je. Brlečka je medlo gorela, sence so trepetale na stenah. Zunaj je šumelo listje, zdaj pa zdaj je veja udarila ob vejo. Včasih je zadremal, molitev mu je umrla na ustnicah in se je izgubila v tihoto. Bil je do kraja izmučen. Kadarkoli je potišala materina sapa, se je zdrznil in preplašen odprl oči. Se je živela...

Občutil je žejo, v grlu ga je žgalo od suhote, a se ni dvignil, da bi popil kozarec vode. Z materjo sta se sporazumevala le še z znamenji. Da ga ne bi bil mučil spanec, se ji je zazrl v blede obraz. Znova ga je obvladala čudovita nežnost do nje. V medlem svitu so mu ustnice venomer trepetale, kakor da tiho, vročično izgovarja misli. Od njenih poslednjih besed pa do te minute je preteklo le nekaj ur, a njemu se je zdelo, da so minila dolga leta. Nehote se je spomnil tistega dne, ko je v črnem talarju stal pred njo, a ona ga je zgrabila za roke: «Martinac, preudari, še je čas...». Rada bi bila imela sina duhovnika; a tisočkrat žal in hudo bi ji bilo, ako bi bil nevreden služabnik Gospodov. Tega mu ni rekla, bral ji je v očeh. Odločil se je. Tedaj mu je iz globoke hvaležnosti poljubila roko, prvič in zadnjič v življenju... In pozneje, ko je bil še mlad, poln življenja, in ga je zli duh vabil na stranska pota. Saj je bila komaj misel, komaj grešen pogled, a mati ga je videla do dna. Tresoč se je stala pred njim: «Martinac, ali nisi prisegel Gospodu?». Zavedel se je, se osramočen oprl na steno in se razjokal. Vse mu je dala; ni skrbela le za njegovo telo, bala se je tudi za njegovo dušo.